

KIRIKU MISSIOON ÜHISKONNAS

Heaks kiitnud EELK Konsistooriumi täiskogu 1. detsembril 1998.

1. Kiriku filosoofiline, moraalne ja sakraalne teenimine ... 1
2. Perepoliitika ... 3
3. Noorsoopoliitika ... 4
4. Hariduspoliitika ... 5
5. Kultuuripoliitika ... 6
6. Sotsiaalpoliitika ... 7
7. Kriminaalpoliitika ... 8
8. Õigus- ja halduspoliitika ... 9
9. Rahvus- ja välispoliitika ... 11
10. Kiriku ülesanne tuleviku ja elamisväärse maailma nimel ... 12

Kirik on kutsutud ja seatud teenima inimest - nii igavest kui ajalikku, nii taevast kui maist silmas pidades. Seetõttu ei saa kirik olla ükskõikne ka rahva elukorralduse ja sotsiaalsete probleemide lahendamise suhtes. EELK-le kui vabale rahvakirikule on tema rajamisest alates rahva enda poolt delegeeritud vastutus ja ülesanne olla rahva vaimseks orientiiriks. Seda ülesannet tuleb EELK-l täita ka tänases uuenevas Eestis. Pidamata ühtegi poliitilist kontseptsiooni või erakonda ainuõigeks, rõhutab kirik kindlate kultuuriliste, moraalsete ja religioosete väärtuste arvestamise vajadust ning kutsub poliitilisi jõude üles rajama oma tegevust sellele alusele. Kirik juhib esmajoones tähelepanu ühiskonna usulise uuenemise ja ülesehitamise ülesandele, mis tuleneb poole sajandi pikkusest totalitaarse ja riikliku ateismi laostavatest tagajärgedest. Ühiskond on ilma usuliste tõekspidamisteta kaitsetu kõikelukubava relativismi, nautleva enesekeskuse ja depressiivse meeleheite suhtes. Tänapäeva põlvkonna aateline ja eetiline motiveeritus on puudulik. Poliitikute kohustus on luua tingimused, et uus põlvkond selle tagasi saaks. See on õiglase ja turvalise ühiskonna eeldus. Kristliku Euroopaga taasliitumisel osutub järjest olulisemaks Eesti ühiskonna usutunnistuslik pagas kui elustiili alus. Vajame tasakaalustatud ühiskonda, kus majanduslikud püüdlused ühtivad maailmavaatega, milles keskmeks on vaimsus. Kiriku missioon on aidata seda tasakaalu luua. Kirik on valmis koostööks nii riigiga kui kõigi poliitiliste jõudude ja huvigruppidega. Pluralistlikus maailmas tahab ta anda oma panuse erinevate seisukohtade lepitajana ja integreerijana. Samas ei tohi kirik kunagi saada riigi või mõne partei tööriistaks. Ühiskonna arstina tuleb tal olla nii kriitikuks kui ka armu vahendajaks. Kirik ei saa eeldada, et tema nõuded ja nõuanded oleksid alati populaarsed. Just see, et kirikul tuleb hoiduda populismist fundamentaalsete eluväärtuste alalhoidmise ja säilitamise nimel, võimaldab tal teenida rahvast, olla talle lootuse jagajaks ja seega tuleviku tagatiseks. Nii nagu kirik tahab toetada kõiki positiivseid ideid ja ettevõtteid, eeldab ta toetust ka oma missioonile.

1. KIRIKU FILOSOOFILINE, MORAAALNE JA SAKRAALNE TEENIMINE

1.1. Õhtumaise tsivilisatsiooni vaimsus, maailmamõistmine, väärtushinnangud ja õigussuhted lähtuvad oma põhijoontes kristlikust religioonist. Kristlik kirik on jätkuvalt selle filosoofilise maailmatunnetuse kandja ja arendaja. Pühakirja tekst, selle teoloogiline ja

sotsiaalne lahtimõtestamine on kujundanud ja kujundab ka tänasele ühiskonnale olulisi mõisteid nagu vabadus, vastutus, õiglus, armastus, solidaarsus.

1.2. Kristluse filosoofilised üldprintsüübid inimese ja ühiskonna mõistmisel lähtuvad eeldusest, et Jumal on loonud inimesed vabadeks, võrdseteks, loovateks ja vastutavateks. Jumal armastab inimest ja ootab inimestelt armastust. Poliitika ülesandeks peab olema vajalike tingimuste loomine inimese eneseteostuseks - täiuslikkuse ja jumalanäosuse saavutamiseks. Õigus inimese vabaks arenguks ei sõltu tema soost, rahvusest ega ühiskondlikust positsioonist. Vabadus on võõrandamatu nagu vastutuski. Siin peab valitsema tasakaal. Üksikisiku vabaduse piirid on määratud vastutusega Jumala ja kaasinimese ees. Isiklikku vabadust hinnates tuleb austada kaasinimese vabadust. Kes on vaba, peab astuma välja nende vabaduse eest, kellelt see on võetud. Vabadus eeldab valmisolekut seda kaitsta. Vabadus ei tähenda kõikelubatavust ega hõlma üksnes õigusi vaid ka kohustusi. Vabaduse sügavam, vaimne sisu seisneb vabanemises kurjusest, armastusetusest ja egoismist. Ühiskonda tervendav lepitus ja andeksandmine lähtub inimese ajalikkuse, ebatäiuslikkuse, piiratuse, patuse tunnetamisest. Selline piiratuse ja patuse tunnetamine kaitseb meid absolutistlike õpetuste ja totalitaarsete poliitiliste kontseptsioonide eest ning aktualiseerib kristliku armastuskäsu. Solidaarsus ja ligimese teenimine on toimiva ühiskonnakorralduse eelduseks. Riik ja kohalik omavalitsus ei pea võtma ülesandeid, millega tulevad toime üksikisikud, nende ühendused, kogukond (kogudus) ja perekond. Küll vajame riiki seal, kus probleeme ei saa lahendada koha peal. Riik on ühiskonna liikmete solidaarsuse vorm üksteise vastastikuseks teenimiseks ja abi andmiseks neile, kes seda vajavad. Seepärast lasub kodanikel kohustus oma riigi, rahva ja isamaa ees. Riik ja rahvas ei ole ainult käesoleval ajal eksisteerivate inimeste ja inimsuhete kogum. Riigil on minevik ja tulevik. Solidaarsus hõlmab vastutust nii rahva mineviku, traditsioonide ja kultuuripärandi kui ka järeltulevate põlvete käekäigu ees. Piibellik mõttes seisneb kultuur selles, et inimene on pandud talle usaldatud "aeda harima ja hoidma". Meile antud füüsilist ja vaimset eluruumi peame kasutama mõttekalt ja pärandama Jumala loodu edasi rikkumatuna.

1.3. Kirik kui vaimsete ja kõlbeliste väärtuste kandja on osa meie eluruumist. Kõlbelised väärtused, mis võimaldavad tasakaalustatud ning turvalisi inimsuhteid, ei teki üleöö. Nad ei ole hetkekokkulepete vili. Kõneldes igavestest väärtustest, peab kirik silmas inimesele loomises antud tunnusjooni, mida toob esile Pühakiri ja kannab edasi kirik. Selline ühiskond, kus kümme käsku ja evangeelne eluhoiak on kasvatuse aineks nii kodus, koolis kui kirikus, erineb ühiskonnast, kus see nii ei ole. Eesti ühiskonna kriminogeensus ja eetilise mahajäämus ei ole üksnes majandusliku ja sotsiaalse, vaid ka usulise mahajäämuse küsimus. Eetos vajab uskumist, ta ei ole materiaalne vaid vaimne suurus. Normi usutavus ei tulene niivõrd usust iseenda või teiste, vaid palju enam Jumala tahte õigsusse. Inimese moraalsed tõekspidamised on seda tugevamad, mida enam nad rajanevad tema eksistentsiaalsel enesetunnetusel, on seotud tema arusaamaga oma vaimsest kutsumusest, eesmärgist ja vastutusest. Eetilistes piirsituatsioonides on kaalul inimeseksolemine ja -jäämine. Me peame suutma eristada head ja kurja, kompromissi ja põhimõttelagedust, tolerantsust ja hoolimatust. Kaasaja keerukate eetiliste küsimuste lahendamisel on seetõttu järjest enam vajalik kiriku seisukoha ärakuulamine ja arvestamine. Kirik peab olema selles maailmas kriitiline nii ühiskonna kui riigi suhtes, täites nii tervendaja ja teenija rolli. Kiriklik kultuur oma vahenditega - jutluse, liturgia, muusika, kunsti, kasvatuse ja koolitusega - ning kristlased oma elava eeskujuga, võivad olla oluliseks teguriks meie ühiskonna eetilisel uuenemisel.

1.4. Kiriku sakraalne tegevus pühitseb ja avardab materiaalsed, ajalikku maailma. Armulauda jagades, lapsi ristides, noori konfirmeerides, abielusid laulatades, surnuid mattes ning pühapaiku ja rahvale olulisi sümboteid pühitsedes loob kirik ühiskonnas vaimuliku sideme ja kokkukuuluvuse, mis on püsivam sotsiaalsetest kokkulepetest. Sakraalsete toimingutega märgistatakse kokkukuuluvust vaimsete püsiväärtustega ja tugevdatakse isiksuse eneseteadvust nende väärtuste esindajana. Kiriklikud talitusraamatud ja perekonnakirjad moodustavad osa rahva vaimsest identsusest ja on inimeste usulise tahte jäädvustajad ning väljendajad. Kiriku armu vahendava teenimise läbi moodustavad kirikukirjades olijad vaimse ühiskonna - Jumala rahva. Jumalateenistus, kirikulaul ja palve on selleks vormiks, mille kaudu üksikisik või rahvas saab väljendada ning ehitada oma varjatud religioosset maailma. Pühakojad ei ole mitte ainult arhitektuurimälestised, vaid ka rahva vaimulikud kodud. Maa pühadus väljendub altari pühaduses. Meie rahvuslipud on pühitsetud altari ees. Inimelu pühadus ning tõe ja vabaduse pühadus on võimalikud seeläbi, et peetakse pühaks pühadust ennast, samuti sümboteid ja paiku, mis seda väljendavad. Tuleb tagada, et meie pühakojad oleksid hooldatud ja korras. Kiriku sakraalne tegevus loob sakraalse (väärtustatud, pühaks peetud) ruumi meis enestes ja meie ümber. Mida on suurem see ruum, seda püham ja väärtuslikum on elu. Kiriku esmane ülesanne ja kohustus on ühiskonna sakraalne ja moraalne teenimine. Riik peab mõistma selle ülesande olulisust ja tagama selleks tingimused. Siis on kirikul võimalik suuremal määral osaleda ka ühiskonnaelus, anda oma panus hariduse-, kultuuri- ja sotsiaalprobleemide lahendamisse.

2. Perepoliitika

2.1. Jumal lõi inimese meheks ja naiseks. Kirik peab abielu ja perekonda Jumala poolt rajatud institutsiooniks, ühiskonna ja inimsuhete nurgakiviks. Piibel mõistab kirikut - Jumala rahvast - Jumala perekonnana ja võrdleb kiriku ja Jumala suhet mehe ja naise suhtega. Kristlikus maailmas on perekond mehe ja naise monogaamne ühendus, mis põhineb armastusel, vastastikusel teenimisel ning soovil saada ja kasvatada lapsi. Stabiilne perekond loob ka stabiilse ja turvalise ühiskonna. Riigi ülesanne on kõigi vahenditega soodustada tugeva perekonna arengut ja püsimist. Laulatuse aktsepteerimine riiklikult kehtiva abielu sõlmimisena on väga oluline.

2.2. Et kujundada pere suhtes kõrget väärtushinnangut, tuleb perekasvatus lasteaias ja koolis seostada usuõpetusega. Perenõuandlatesse on vaja kaasata vaimulikke või teoloogilise haridusega nõustajaid. Vastutus perekonna ja laste eest peab kujunema eetiliseks elunormiks. Seda eesmärki silmas pidades tuleb, lähtudes lapse õigusest mõlemale vanemale, seadusandlus rangemaks muuta, täpsustada tuleb ka vanemlike kohustusi.

2.3. Pere planeerimine peab olema osa vastutusteadliku isiksuse kasvatamisest. Iga lapse sünd peab olema oodatud. On vaja luua tingimused, et laps võiks sündida vaimset ja füüsiliselt tervena. Abort (välja arvatud meditsiinilistel näidustustel) on tapmine, seega lubamatu ja tuleb keelustada.

2.4. Lastega perede toetuseks tuleb leida nii moraalseid kui materiaalseid vahendeid - maksusoodustused, sooduslaenu, abirahad, lisapuhkused. Kindlustada tuleb laste

meditsiiniline teenindamine. Üksikvanemate toetamisele peab lisanduma tervikperekonna toetamine.

2.5. Perekonna normaalseks eluks on vajalik turvaline kodu. Omandireformiga kaasnenud ebakindlus tuleb ületada riikliku elamufondi loomisega. Noortele peredele tuleb võimaldada sooduskrediite kodu rajamiseks. Kriisiolukordade ja riskirühmade tarvis on vaja luua piisavalt tugi- ja turvakodusid.

2.7. Riiklikult tuleb käivitada pereprogramm, toetades mitmesuguseid pereüritusi - perekoolitust, perelaagreid jms, kaasates sellesse kirikut kui pere ideelist tuge. Pidades silmas neljandat käsku, peab pere saama põlvkondi ühendavaks sidemeks.

3. Noorsoopoliitika

3.1. Lapsi ja noori tuleb perekonnas ja ühiskonnas võtta kui Jumala kingitust ja ülesannet, mille eest vastutavad nii vanemad, kool kui kogu ühiskond. Noorsoopoliitika peab olema suunatud tingimuste loomisele vaimselt ja füüsiliselt arenenud uue põlvkonna kasvatamisele. Nooruses omandatud vastutustunne ja õiged eetilised väärtused on tee turvalisse tulevikku.

3.2. Tuleb toetada usulisi, rahvuslikke ja aatelisi programme (näiteks pühapäevakool, skautlus, huvikoolid, sport), mis soodustavad noorte vaimset eneseteostust, tervislikke eluviise, tööharjumusi ja vaba aja mõttekat kasutamist. Kiriklik noortetöö peab olema üks osa riiklikust noorsoopoliitikast.

3.3. Noori tuleb kaitsta nii füüsilise kui vaimse vägivalda eest. Jõhkrust ja vägivalda õhutavate filmide näitamisel peavad kehtima piirangud. Rangemalt tuleb keelustada tubaka ja alkoholi reklaam ja nende müük alaealistele. Täielikult on vaja keelustada narkootikumide otsene või kaudne propageerimine ja levitamine.

3.4. Füüsilise seksuaalvägivalla kõrval on vaja tähelepanu pöörata ka vaimsele seksuaalvägivallale seksuaalvabaduse sildi all, nagu seda on homoseksualismi, pornograafia ja prostitutsiooni propageerimine. Selles valdkonnas tuleb seadusandlusega luua piisavad tõkendid.

3.5. Riskirühmadesse kuuluvate noortega tegelevate institutsioonide ja organisatsioonide töösse tuleb kaasata vaimulikke. ning kiriklikke noorsoo- ja tugiorganisatsioone.

3.6. Koostöös asjaomaste ametkondade, organisatsioonide ja avalikkusega tuleb võimalikult selgelt sõnastada riiklik noorsooprogramm ning määrata noorsoopoliitika tulevikusuunad ja rõhuasetused.

4. Hariduspoliitika

4.1. Kirik peab haridust inimese isikliku ja ühiskondliku eneseteostuse aluseks. Õppimine on inimeseks olemise eeldus. Inimlik ühiskond on õppiv ühiskond. Haridusest ei tohi saada üksnes sotsiaalse edukuse ja rikastumise vahend. Haridus peab olema inimese kui terviku - ihu, hinge ja vaimu teenistuses. Kooli ülesanne on inimese intellektuaalne arendamine, võimaldades tal osa saada informatsioonist iseene, ühiskonna ja kogu maailma kohta. Kool peab kujundama inimest emotsionaalselt (esteetiliselt ja eetilisel), aidates tal mõista olemasolevaid väärtussüsteeme, hea ja kurja vahel vahet teha ning elada kõlbliselt motiveerituna. Kool peab kujundama kehaliselt arenenud ja terve inimese. Tuleb soodustada tervislikke eluviise. Alahinnata ei tohi kehalist kasvatust ja sporti. Soodustada tuleb tööharrumusi ja -oskusi. Haridussüsteem tervikuna peab tagama inimesele elus toimetuleku võime - õige enesehinnangu ja eksistentsiaalse aluse, perekonnas ja ühiskonnas oma rolli mõistmise, vajalikud kutseoskused ning suulikkuse olla õnnelik.

4.2. Võimetele vastav heatasemeline haridus peab olema kättesaadav kõigile. Kui ressursside nappus nõuab kõrgekvaliteedilise edasiõppimise võimaluste koondamist suurematesse keskustesse, siis tuleb kaugemate piirkondade lastele tagada õppimisvõimalus sooduslaenu või eristipendiumide näol. Sotsiaalselt tõrjutud ja puuetega lastele tuleb luua üldhariduskoolides või neile sobivates erikoolides õppimise tingimused. Õpetajatele on vaja tagada ettevalmistus toimetulekuks erinevate võimete ja taustaga õpilastega.

4.3. Usuõpetuse puudumine enamikus koolides on inimõiguste ja usuvabaduse rikkumine. Lapse õigus haridusele sisaldab ka õigust usulisele haridusele - oma rahva ja kultuuri usuliste vaadete, dokumentide ja organisatsioonide tundmaõppimisele. Ei ole võimalik teostada usuvabadust, otsustada uskumise või mitteuskumise üle, kui puudub teave selle kohta, mida õpetab religioon. Usuõpetus peab andma igakülgse ülevaate erinevatest religioonidest, asetades põhirõhu Euroopa ja eriti Eesti religioossele kultuuripildile.

4.4. Kirik peab õigeks usuõpetuse/religiooniõpetuse sisseviimist üldhariduskoolidesse kohustusliku (vajadusel alternatiivi võimaldava) õppeainena. Selleks on vaja usuõpetuse käivitamise riikliku programmi. Tuleb luua töökohad, määrata tundide arv õppeprogrammis, koostöös kirikutega läbi töötada ja liita usuõpetuse raamõppekava üldhariduskooli riikliku õppekavaga, näha elarves ette õppetöök vajalikud summad. Tuleb kehtestada usuõpetaja kutsenõuded, käivitada koolitus ja võimaldada õppimine neile pedagoogidele, kes soovivad saada usuõpetaja kvalifikatsiooni. Vastav väljaõpe toimub juba praegu Tartu Ülikooli ja Usuteaduse Instituudi juures. Tagada tuleb ka konfessionaalse usuõpetuse võimalus vabatahtliku õppeainena.

4.5. Üldhariduskooli ainekavad tuleb üle vaadata kirikut ja religiooni puudutavates õppeainetes: ajalugu, kodulugu, loodusõpetus, muusika (oreli ja kiriku lauluraamatu tutvustamine programmi osana), kirjandus - kõigis neis on usulistel teemadel oluline koht. Selleks tuleb luua haridusministeeriumi ja kiriku ühiskomisjon.

4.6. Tuleb luua õiguslik side (leping) Tartu Ülikooli usuteaduskonna ja kiriku vahel, vajaduse korral täiendades ülikooliseadust. Tööandjate kaasamine haridusotsuste tegemisse

võimaldab riiklikult finantseeritava hariduse viia vastavusse rakendusvõimalustega Eestis. See vastab ka kristlastest maksumaksjate huvidele.

4.7. Kirik peab usku kõlbluse ja eetilise eluhoiaku oluliseks eelduseks. Seetõttu taotleb kirik usuõpetuse sisseviimist pedagoogilise hariduse omandamisel. Vastav täienduskoolitus tuleb teha kättesaadavaks kõigile õpetajatele.

4.8. Pühapäevakooli ja leerikooli tuleb käsitleda ühe osana rahvaharidusest. Kiriklik kirjandus peab leidma tee rahvaraamatukogudesse. Kiriklikud raamatukogud tuleb enam integreerida üldisesse infosüsteemi.

5. Kultuuripoliitika

5.1. Kirikul on kultuuriga otsene seos. Religioon on kultuuri kõrgeim aste, mis kannab väärtushinnanguid, filosoofilist maailmamõistmist ja vaimseid pürgimusi. Kirikliku kultuse kaudu austuse, hoidmise ja viljelemise kujundajana on tal kultuuri kaitsev ja taasloov roll. Nii on kultuur ka kiriku tegevuse kaasnähe ja olulisi tegureid kultuuri järjepidevuse tagamisel. Eesti kultuur on oma alustelt kristlik, täpsemini luterlik. Kirik toetab kultuuri arengut Euroopa kristliku kultuuri lahutamatu osana.

5.2. EELK on kultuuris üks suurim iseseisev institutsioon ja seetõttu tuleb riigil tema suhtes kujundada omaette kontseptsioon ja seadusandlus, mis arvestaks nii kiriku eripära kui ka integreeritust ühiskonda. Analoogiliselt teiste kultuurivaldkondadega on vajalik kiriku toetamine riigieelarvest omaette reana. Tuleb luua soodsad tingimused kirikute ja koguduste toetamiseks omavalitsuste, ettevõtete ja eraisikute poolt.

5.3. Kuna suurem osa sakraalhooneid on muinsuskaitse objektid, siis tuleb muinsuskaitse seadusesse vastavad muudatused sisse viia nii, et riik ei delegeriks üldrahvalike väärtuste kaitset ühepoolset kirikule, kes seda kanda ei jõua ja kelle põhitegevus see ei ole. Tuleb õiglaselt jagada vastutus ja kohustus muinsusobjektide kaitsel ja rahastamisel, kaasa arvatud sakraalne vallasvara.

5.4. Eesti kirikute orelid on suur rahvuslik rikkus. Nende kaitseks, haldamiseks ja majandamiseks tuleb luua seaduslik alus ja leping kiriku ning teiste asjast huvitatud osapooltega.

5.5. Riigil tuleb seadusega tagastada kogudustelt natsionaliseerimise käigus ära võetud (nõukogude ajal kogudustele tasuta kasutada antud) ja omandireformi aluste seaduses käsitlemata jäänud vallasvara, sealhulgas kultuuriväärtused: maalid, lühtrid, altarid, raamatud.

5.6. Tuleb luua seaduslik alus erilepete sõlmimiseks kirikutele kuuluvate arhiivide haldamiseks ja kasutamiseks. Omal ajal deponeeritud või natsionaliseeritud fondid ja säilikud tuleb kirikule tagastada.

5.7. Üldkultuurilise objektina tuleb taasrajada okupatsiooni käigus hävitatud kirikuloo muuseum. Kirikuhoonete avatud hoidmiseks ja eksponeerimiseks (valveks, kütteks) on vaja leida riiklikke vahendeid. Suure ajaloolise ja kunstilise väärtusega kirikuhoonete suhtes on vaja teatud ulatuses rakendada muuseumide ja nende personali kohta käivaid reegleid.

5.8. Kiriklik lauluvara on suur rahvuslik ja kultuuriline rikkus. Kirikukooride, kirikumuusika, ka kiriku lauluraamatu kasutamine peab palju rohkem ruumi leidma riiklik-rahvuslikel ettevõtmistel. Kirikulaulude õpetamine on kindlasti ka üldhariduskooli ülesanne.

5.9. Avalik-õiguslik televisioon ja raadio peavad jätkama ja laiendama usuliste saadete edastamist. Arvestades massimeedia olulist mõju ühiskonna eetilisele palgele, peaks ringhäälingunõukogus olema esindatud ka kirik.

5.10. Kirikliku mõtteviisi osa kultuuris sõltub oluliselt kirjastustegevusest ja raamatukogudest. Tuleb soodustada kristliku kirjanduse väljaandmist ja kättesaadavust. Koguduste raamatukogud, eriti maakohtades, tuleb võrdsustada rahvaraamatukogudega.

6. Sotsiaalpoliitika

6.1. Kuigi kirik ei pea võimalikuks muuta maist ühiskonda paradiisiks, näeb ta oma põhiülesannet kaasaaitamises elu korraldamisele Jumala tahte kohaselt - seega ka konfliktide lahendamises ja kannatuste leevendamises. Viimane on kristliku käsitluse kohaselt ka ilmaliku võimu ülesanne. Kristlik sotsiaaltöö ja teenimine tuleneb ligimese armastamise käsust. Ka võõras abivajaja on ligimene ja oma, kelle eest tuleb hoolitseda. Kiriku otseseks väljundiks sotsiaaltöös on iga koguduse vastutus nii oma liikmete kui ümbruse abivajajate pärast ning abistamise e. diakoonia-amet.

6.2. Oluline on riikliku sotsiaaltöö ja kirikliku diakooniatöö senisest suurem koostöö. Vaja on tõhustada diakooniapõhimõtete tutvustamist ja õpetamist sotsiaaltöötajate ettevalmistamisel. Diakoonia ja diakooniatöötaja mõiste tuleb õiguslikult määratleda ning lülitada riiklikesse dokumentidesse ning ametinimistusse. Tuleb soodustada kirikliku koolituse ja kvalifikatsiooni saanud diakooniatöötajate (hooldusõdede, tugiisikute, hingehoidjate) rakendamist meditsiini- ja hoolekandeesutustes, selleks vajalike ametikohtade moodustamist.

6.3. Tuleb luua soodsad tingimused vabatahtlike abiliste, tugigruppide, -organisatsioonide ja -fondide tegevusele. Abivajajate leidmisel, nende toetamisel ja õigel suunamisel saavad kõik kaasa aidata. Paljude probleemide lahendamine on võimalik üksnes solidaarsusel ja osavõttikkusel põhineva teenimise kaudu.

6.4. Tähtis on läbimõeldud tööhõive ja eluasemepoliitika. Riik peab olema suuteline, eriti majanduskriiside puhul, motiveerima ja korraldama ümberõpet, soodustama uute töökohtade loomist, motiveerima töötamist ka väikese palga eest abitöödel, kaasates ka kogudusi kasutama tööjõudu heategevuslikuks otstarbeks. Omandireform tuleb lõpule viia nii, et tagatakse piisav riiklik korterifond. Likvideerida tuleb lagu- ja kõdurajoonid, asustades

elanikud ümber. Rajada tuleb avaliku sektori sotsiaalkortereid, sotsiaalmaju ja turvapaiku. Kodutute ja tänavalaste eest hoolitsemisel tuleb tõhusamalt kasutada koguduste ja kristlike organisatsioonide initsiatiivi.

6.5. Puuetega inimesi tuleb ühiskonnas kohelda võrdväärsena teistega, hoolimata nende erinevusest. Puuetega inimesed täiendavad ja muudavad inimlikumaks ühiskonda. Nende võimeid ja vajadusi arvestades tuleb luua tingimused nende osasaamiseks haridusest ja kultuurist. Soodustada tuleb puuetega laste käimist tavakoolis, aga arendada ka vajalikku erikoolide võrku. Puuetega inimestele tuleb luua võimalus töötamiseks, kasutades selleks nii riiklikke kui ühiskondlikke võimalusi ja vahendeid. Tuleb soodustada puuetega inimeste vajalike tarvikute kättesaadavust, neile mõeldud raamatute, infovahendite ja viipekeele levikut.

6.6. Tervishoiupoliitikas tuleb asetada rõhk tervise hoidmisele - tervislike eluviiside soodustamisele - ja haiguste ennetamisele. Paralleelselt meditsiinilise teenindamise kvaliteedi tõstmisele ja erameditsiini väljaarendamisele tuleb tagada esmane abi ka kindlustamata inimestele, luua vaestehaiglad ning toetada kodupõetust. Kasutada selleks kiriklikku initsiatiivi diakooniasüsteemi näol.

6.7. Et hoolekande kaudu paremini toetada vaimset tervist ja tasakaalu, on vaja haiglates ja hoolekandeesutustes luua haiglavaimuliku (kaplani) ametikoht ning näha ette vastav palveruum või kabel. Vastav kokkulepe tuleb sõlmida kirikuga, määrata kindlaks kaplani haridusnõuded, alluvus ja ametijuhend.

6.8. Rahvastikupoliitika peab olema läbimõeldud. Rakendada tuleb demograafiliste uuringutega toetatud meetmeid sündivuse suurendamiseks ja suremuse vähendamiseks - põhimõttel: motiveeri sündi, hoiu ära surma. Tuleb soodustada muulaste integratsiooni - ka õige religioonipoliitikaga. Riigikeele omandamiseks tuleb luua piisav motivatsioon ja tagada vastavad võimalused. Vajadusel tuleb soodustada regionaalselt põhjendatud ümberasumist.

6.9. Sotsiaalpoliitika peab soodustama moraalset mõtteviisi ja iseendaga toimetulekut muutuvast maailmas. Seetõttu on vajalik laialdane täiendõpe ja nõustamistegevus, eriti nendele elanikkonna kihtidele, kellel on raskusi muutuva ühiskonna, selle majandus- ja õigussüsteemiga kohanemisel. Sellesse tegevusse on vaja rohkem kaasata vaimulikke ja kirikliku väljaõppe saanud spetsialiste. Selline ühistöö on oluline ka kriisi- ja katastroofiabi puhul. Sageli vajatakse tuge võõras keskkonnas: reisil olles, liiklussõlmedes, kaubanduskeskustes. Vaja on luua tingimused sellistes paikades abi ja mõistmise leidmiseks. Siin tuleb kaasata kristlike organisatsioone nagu meremisjon, raudteemisjon, linnamisjon jt.

7. Kriminaalpoliitika

7.1. Hea sotsiaalpoliitika on parim kriminaalpoliitika, s.t läbimõeldud sotsiaalpoliitika aitab ära hoida ja vähendada kuritegevust. Kriminaalpoliitikas tuleb eelistada kuritegude ennetamist kuritegude tõkestamisele. Kuritegevuse juured on destruktivses maailmavaates ja väärtustunud väärtushinnanguis. Ennetav töö peab algama laste ja vanemate

väärtushinnangute kujundamisest, milles kristlikul maailmavaatel on oluline osa. Kirik on seisukohal, et iga inimene on ekslik ja patune, kuid ühestki inimesest ei pea saama kurjategijat. Jumalaga arvestav üksikinimene ja kogu ühiskond suudab elada meelearanduses ja vältida kurja. Inimese jumalanäosuse tunnistamine ja taotlemine muudab ühiskonna nägu. Kasvatuspoliitika on olulisem kui karistuspoliitika.

7.2. Üksikisiku vastutuse määr ja piirid määratakse seadustega. Seaduse ees on kõik inimesed võrdsed. Seadusandlus tuleb viia vastavusse tänapäeva vajaduste, kristliku eetika ja aadetega. Seaduste täitmise tagamise eest vastutab riik.

7.3. Karistussüsteem peab olema õiglane. Karistused peavad vastama kuriteo raskusastmele ja aitama ära hoida edasisi kuritegusid. Vanglakaristust peab rakendama esmajoones kõige ohtlikuma ja kõrge retsidiivsusel isikute suhtes. Karistusliigina tuleb sisse viia ühiskonnateenistus ja teised vangistuse alternatiivid. Kinnipidamiskohtades on vaja tagada töötamise ja ümberõppe võimalus ning välja töötada sotsialiseerumisprogrammid.

7.4. Ennetähtaegse vabastamise süsteem vajab täpsemat reglementeerimist. Tingimisi karistatute ja vanglast vabanenute hoolduseks tuleb rakendada tugiisikuid ja arendada järelhooldussüsteemi, kasutades sealhulgas koguduste initsiatiivi. Riigil tuleb luua tingimused vanglast vabanenute tööle asumiseks, vajaduse korral hädaabitöödel.

7.5. Kiriku sidet karistusasutustega tuleb tugevdada vanglakaplanite ametikoha kaudu. Seadustega tuleb sätestada vanglakaplanite amet ning sõlmida riigi ja kiriku vaheline leping kaplanite alluvuse, töökorralduse ja ametipädevuse suhtes. Kaplanite ametikohad tuleb luua ka politseis, arestimajades, põgenikekeskustes.

7.6. Tuleb arendada ja toetada ohvriabi programme, mis kuriteost tuleneva kahju hüvitamise ja kannatuse vähendamise kaudu aitavad heastada olnut ja võimalikul määral taastada kuriteoheelset olukorda. Isikuvastaste kuritegude puhul on vaja kehtestada ja süüdlaselt sisse nõuda kohustuslik maks kuriteo ohvrite toetamise fondi. Vastu tuleb võtta kuriteo ohvritele tekitatud kahju kompenseerimise seadus. Tuleb tagada ohvri füüsiline ja õiguslik kaitse, samuti tunnistajakaitse.

7.7. Korrakaitsetöötajate motiveeritust ja käitumiskultuuri tuleb tõsta, viies õppeplaanidesse kristliku eetika kursuse. Politsei peab olema autoriteetne ja usaldatav. Tuleb luua alused kiriku ja politseiameti koostööks. Kohtute tegevus peab olema sõltumatu, seadustest tulenev ja rajanema aususel ning vastutusel Jumala ees.

8. Õigus- ja halduspoliitika

8.1. Õhtumaa õigussüsteem on kujunenud kristliku õigusemõistmise ja kanoonika alusel. Kristliku õigusemõistmise ja -traditsiooni katkemine nõukogude ajal kohustab tundma õppima ja järgima kristlikke printsiipe õigusloomes. Osalusdemokraatia kaudu tuleb kirik kaasata õigusloomesse, seda eriti avalikku elu ja eetikaküsimusi puudutavate seaduste osas.

Seaduste moraalne mõõdistamine peab saama enesestmõistetavaks. Seadused, mis otseselt puudutavad kirikut, tuleb välja töötada koostöös kirikuga.

8.2. Nõukogude ühiskonnas oli usk taandatud eraasjaks ja kirikult võetud tema ühiskondlik roll. Selle rolli taastamine on esmase tähtsusega. Ajaloolist järjepidevust omavaile rahvakirikule tuleb anda avalik-õiguslik staatus ning sõlmida nendega leping kirikule omaste avalike ülesannete täitmiseks ühiskonnas.

8.3. Tuleb eristada üksikisiku usuvabadust ja kiriku kui organisatsiooni rolli ühiskonnas. Riigil tuleb teha diferentseerivaid valikuid erineva struktuuri ja osakaaluga religioossete liikumiste vahel. Üheltpoolt on vaja võimaldada usklite kodanike religioosset teenimist riiklikes struktuurides nagu kool, kaitsevägi, hooldusasutused, vanglad, teisalt tuleb kaitsta ühiskonda ja üksikisikut destruktiivsete sektide ja skrüptoreligioossete organisatsioonide surve eest.

8.4. Riigi ülesanne on tagada kiriku sõltumatus, et kirik saaks olla ühiskonna ja riigi vaimseks katalüsaatoriks ja uue ühiskonna integreerijaks.

8.5. Ühiskonna majanduslikus korralduses taotleb kirik vabaduse ja vastutuse tasakaalu. Piibellikule põhimõttele - vabadus piiraku vabadust - liitub põhimõtte anda aru igast oma mõttest, sõnast ja teost. Korruptsiooni ja ebaausa konkurentsi kõik ilmingud tuleb välistada.

8.6. Kirik on vaba turumajanduse mõjutegur, rõhutades sotsiaalse õigluse ja heategevuse tähtsust tasakaalustatud ühiskonna kujundamisel. Majanduselus on vaja loominguine initsiatiiv liita eetilise initsiatiiviga, seda peavad soodustama ka seadused.

8.7. Heategevusliku mittetulundusühinguna taotleb kirik igasuguse topeltmaksustamise kaotamist ja heategevuseks annetatavate summade vabastamist tulumaksust. Samuti tuleb vabastada tulumaksust kiriklik sihtotstarbeline majandustegevus.

8.8. Selleks, et kirik saaks hallata, taastada ja üles ehitada suurt hulka talle kuuluvaid ajaloolisi, kultuuriväärtust omavaid hooneid, millele riik on kehtestanud omapoolsed nõuded, tuleb riigieelarvest ette näha piisav finantseerimine ja koostada koostöös muinsuskaitseametiga pikaajaline majandamisprogramm.

8.9. Tuleb viia lõpule omandireform nii, et kirikule kuulunud vaidlusaluse vara kuuluvuse küsimuse lahendamaks vastava seaduse alusel moodustatud riigi ja kiriku ühiskomisjon.

8.10. Kirikule tuleb taasvõimaldada peamiste perekonnaaktide - sünni, surma ja abielu - registreerimine. Kristlikus maailmas on see kirikule kuuluv ajalooline õigus, teisalt võimaldab see inimeste paremat teenimist, nende vabastamist kahekordsest asjaajamisest.

8.11. Eesti ühiskonna ajalooliseks haldusüksuseks on olnud kihelkond, mis veel tänini omab inimesi siduvat rolli. Territoriaalkirikuna peab EELK oluliseks koguduste juurde kuuluvate piirkondade püsimist ja nende vaimuliku teenimise paremat väljaarendamist. Haldusreformi puhul on vaja võimalust mööda arvestada kihelkondade piire ja territooriumi.

8.12. Tuleb tugevdada valdade ja kihelkonna, maakonna ja praostkonna sidet. Paikkonna arengukavade väljatöötamisel tuleb arvestada vaimuliku elukorralduse struktuuri: kirikute ja surnuaedade paiknemine, teed, ühistransport, vaimulik teenimine. Olulise vaimse tegurina aitab kirik kaasa regiooni arengule.

8.13. Looduskeskkonna kaitsmine on piibellik ja kirikule oluline probleem. Jumal on pannud inimese talle usaldatud "aeda harima ja hoidma". Seda missiooni on vaja esile tõsta. Kirik on kutsutud olema ka elukõlbuliku keskkonna hindajaks. Kirik aitab kaasa ülemaailmses partnerluse loomisele keskkonna kaitsel.

8.14. Looduse mõistmine Jumala loominguna peab olema kasvatus- ja haridustöö lahutamatu osa. Keskkonnakaitse algab heakorrasstatud kodust ja töökohast, vastutustundlikust suhtumisest oma tegevusse.

8.15. Majandusareng peab arvestama keskkonna ja inimese tervist. Korras majapidamine on turvaline majapidamine. Kirik tuleb kaasata eetiliste otsuste langetamisse, mis puudutavad loodust ja inimese eluvõimalusi selles.

9. Rahvus- ja välispoliitika

9.1. Usk ja kirik on kutsunud üles vastutama oma maa ja rahva eest, on äratanud rahva püsimiseks vajalikke ideaale ja aateid. Samas on ristiusk võimaldanud meil olla osa kristlikust maailmast, saada osa selle kultuuri- ja vaimurikkusest. Meie rahva iseolemist ei saa lahutada meie koosolemise teiste rahvastega. Mõlemas suunas on kirikul palju anda.

9.2. Kiriklikud ja rahvuslikud pühad tuleb viia taas au sisse. Täpsemalt tuleb sätestada tähtpäevade (eriti leinapäevade), pühade ja pühapäeva pühitsemise kord, arendada ja edendada kirikliku ja rahvusliku sümbolika kasutamist.

9.3. Noore põlvkonna kasvatamisel on vajalik laialdane koostöö rahvuslike ja kiriklike organisatsioonide vahel. Vabaduse ja iseseisvuse kui Jumalast inimestele antud väärtuste hindamine ja hoidmine, millele kutsub üles kirik, tugevdab rahva kaitsetahet ja annab valmisoleku selleks vajaduse korral ohvreid tuua.

9.4. Kiriku ja riigi koostöös on vaja välja töötada kava eestlaste vaimulikuks teenimiseks diasporaas. See on otseseks sillaks kodumaa ja rahva hajali liikmete vahel. Samas loob see uusi kontakte teiste rahvaste ja riikidega.

9.5. Kiriku rahvusvahelised kontaktid ja suhted on osa kogu riigi välissuhetest. Valitsusvälise ühendusena on kiriku ülesandeks võimalikult objektiivselt vahendada informatsiooni Eesti olukorrast, samas silmas pidades rahvuslikke huve. Tuleb kasutada valmisolekut avatud koostööks rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu. Tagasiteel Euroopasse saab kirik ühise kultuurisillana olulise tähenduse, mida on vaja toetada ja arvestada.

10. Kiriku ülesanne tuleviku ja elamisväärse maailma nimel

10.1. Olukorras, kus kogu kultuur on muutumas meelelahutuslikuks, maandades sisemisi kriise ja pannes unustama inimese eksistentsiaalseid piire, on kiriku ülesanne mitmekordselt tähtis. Ilmalik-tarbijalik maailmakäsitlus püüab muuta ostetavaks iga inimest ja ideed. Hind aina langeb. Devalveerunud väärtuste maailmas ootab inimene ometi midagi suurt ja enneolematut. Õndsust ja töötatud riiki, mida varem sai lubada vaid kirik, lubab nüüd meelelahutustööstus ja poliitiline populism. Maailm aga, mis nõuab paradiisi (õnne- ja külluseühiskonda) kohe ja nüüd, kaotab reaalsustaju ja seab ohtu tuleviku.

10.2. Kiriku ülesanne on äratada vastutust maailma tänapäeva ja tuleviku eest. Maailm on paik, kus Jeesuse sõnul tuleb olla head majapidajad, sest see on meie kõigi ühine eluase mis nõuab ühist teenimist. Hoolimata konfessionaalsetest erinevustest tunnetavad ja tunnistavad kristlased seda partnerluse ja kaasvastutuse ülesannet.

10.3. Mida aeg edasi, seda enam on kristlik kirik saanud oluliseks jõuks rahu, vastastikuse respektemise ja armastuse õhkkonna kujundamisel maailma maade, rahvaste ja riikide vahel. Lepitusülesanne, mille Kristus oma jüngritele andis, ei tähenda leppimist kurjaga, vaid valmisolekut leppida kõigi inimestega, keda Jumal on loonud ja keda ta armastab - isegi siis, kui nad eksivad. Kirik on kutsutud lepitama ja integreerima ka ühiskonna erinevaid kihte ning poliitilisi jõude.

10.4. Kirik kutsub üles ustavusele ja kindlameelsusele inimväärikuse ja inimsuse põhitunnuste säilitamisel. Kirik ei arva, et kurja oleks võimalik võita kurjaga. Kurja takistamiseks tuleb küll sageli kasutada mõõka, kuid kiriku esmane ülesanne on vaimse ja füüsilise vägivalla vastu vaimse kaitse organiseerimine. Inimese suurus on selles, kui ta suudab kurja endas ja enda ümber võita heaga.

10.5. Inimkonna, ka Eesti ühiskonna kõrgem kutsumus ja olemise alus on Jumala austusel ja lunastuse püüdlusel põhineva tuleviku kujundamine. Soov ja valmisolek oma eksimusest ja süüst vabaneda ning austus ja tänulikkus Jumala ning ligimese vastu on kategooriad, millela inimväärne tulevik ei ole mõeldav. Neid hoiakuid saab ellu viia juba tänane põlvkond.

10.6. Kirik õpetab nägema kõiksust ja inimest selles terviklikult, nähtava ja nähtamatu, ajaliku ja igavese, maise ja taevase ühtsuses. Terviklik maailm ja terviklik inimene on ka terve inimene. Tal on lootust. Jeesus ütleb: "Rahu ma jätan teile, oma rahu ma annan teile, mina ei anna nõnda nagu maailm annab, teie süda ärgu ehmu ega mingi araks!"